

Ἐὰν φέρῃς δέ τι,
μέγα δὴ τι φέροις.
Ἄνοιγ' ἄνοιγε
τὰν θύραν χελιδόνι
οὐ γὰρ γέροντες
ἔσμεν ἀλλὰ παῖδια...».

Στοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους συνεχίστηκε ἡ ἀρχαία παράδοση. Ἐνῶ τὸ Βυζάντιο, στὴν προσπάθειά του νὰ κόψει κάθε δεσμό μετὰ τὴν εἰδωλολατρικὴ ἀρχαιότητα, πέταξε μακριὰ σὰν ἐπικίνδυνο γιὰ τὸν καινούργιο ἄνθρωπο καθετὶ ποὺ θύμιζε τὰ παλιὰ ἤθη. Τὸ μόνο βιβλίον ποὺ ἔπρεπε τώρα ὅλοι — μικροί, μεγάλοι — νὰ διαβάζουν εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή. Κι εἶν' ἀλήθεια ὅτι ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὶς διηγήσεις ποὺ περιλαμβάνονται στὰ ἱερά αὐτὰ βιβλία ὄχι μόνο διδάσκουν ἀλλὰ ἀνταποκρίνονται ὡς ἕνα σημεῖο — μετὰ τὸν ἀπλὸ τρόπο ποὺ ἐκθέτονται — καὶ στὴν παιδικὴ ἀντιληπτικότητα. Μὰ μετὰ κανένα τρόπο δὲ μποροῦν νὰ καλύψουν τὸν κύκλο τῶν παιδικῶν διαφορῶν καὶ αἰσθητικῶν ἀναγκῶν, ἀκόμα καὶ ὅταν προσφέρονται καὶ μετὰ τὸν πιὸ παιδαγωγικὸ τρόπο καὶ ὄχι μετὰ τὴ βοήθεια τῆς «ράβδου» καὶ τῆς «φάλαγγος», ὅπως γινόταν παλιότερα.

Ὡστόσο αὐτὴ ἡ περίοδος τοῦ φανατισμοῦ, ποὺ χαρακτηρίζει καθετὶ τὸ καινούργιο, ὅσο πολὺ καὶ ἂν βίασται, ἀρχισε σιγά-σιγά νὰ ὑποχωρεῖ. Νὰ δίνει τὴ θέση τῆς σὲ πιὸ νηφάλια ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων, ἔτσι ὅπως τὴν προσδιόρισε ἡ βαθιὰ σκέψη τοῦ Μ. Βασιλείου, ποὺ θέλησε τὸ χριστιανισμὸ νὰ τείνει χεῖρι φιλίας στὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα.

Ἔτσι βλέπομε στὸ μεσαίωνα νὰ μεταφράζονται οἱ ἀρχαῖοι καὶ μαζί τους τὸ παιδικὸ ἔπος ἡ «Βατραχομουμαχία» τοῦ Ὀμήρου καὶ οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι. Τὸ 1518 τυπώθηκε ἡ «Γαλεομαχία», ἕνα ἔπος φτιαγμένο πάνω σ' ἀχνάρια τῆς «Βατραχομουμαχίας» ἀπὸ ἄγνωστο ποιητὴ. Ὁ Ἀριστόβουλος, ποὺ βρῆκε καὶ ἐξέδωκε τὴ «Γαλεομαχία», προλογίζοντάς την, γράφει: «Τῶν μεταγενεστέρων δέ τις, τὸν ποιητὴν (δηλ. τὸν Ὀμηρο) ἀπομιμῆσθαι βουλόμενος πόλεμον τινὰ γαλῆς πλασάμενος καὶ μυῶν, εἰς κωμωδίας τάξιν παρήγαγε».

Ἀπὸ τ' ἄλλα βιβλία, τὰ κατὰλληλα γιὰ παῖδια, σημειώνομε τὴ «Γαῖδαρον φυλλάδα», ὅπου ἐξιστοροῦνται οἱ περιπέτειες ἑνὸς γαῖδαρου, ποὺ μόνο χάρις στὴν ἐξυπνάδα του γλίτωσε ἀπὸ τὸ λύκο καὶ τὴν ἀλεπού, καὶ τὴν «Διήγησιν παιδιόφραστον τῶν τετραπόδων ζώων», ὅπου περιγράφεται κάποιον συνέδριον ζώων.

Καὶ φτάνομε στὴ νεότερη Ἑλλάδα, ὅπου γιὰ 400 χρόνια βασιλεύει, κατὰ τὸν ποιητὴ, «πικρῆς σκλαβιᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι». Τὸ βιβλίον ἄγνωστο, ἀπρόσιτο. Τὰ λίγα μορφωτικὰ κέντρα, οἱ σχολές τοῦ γένους, μόλις ποὺ μποροῦσαν νὰ στέλνουν λίγες θαμπὲς ἀκτίνες πάνω ἀπ' τὴ δουλωμένη χώρα. Πῶς νὰ ζεστάνουν καὶ νὰ φωτίσουν τοὺς δύστυχους ραγιαδες, ποὺ εἶχαν ἀνάγκη ἀπ' ὀλόκληρη πυρκαγιά!

Μὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτό. Κι ἐκεῖ ἀκόμα ὅπου μποροῦσε τὸ φῶς τῶν γραμμάτων νὰ φτάσει, ἕνα πνεῦμα λογιωτατισμοῦ, τρυπῶνοντας ἀνάμεσα ἀπ' τὰ λίγα «κολυβογράμματα», ποὺ μποροῦσαν νὰ μάθουν τὰ ἑλληνόπουλα, ἔκανε τὴ λιγοστὴ πνευματικὴ τροφή, ποὺ τοὺς δίνονταν, πικρὴ καὶ αὐτὴ καὶ ἀνούσια. Οἱ γραμματισμένοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ζώντας μετὰ τ' ὄνειρον μιᾶς ἀναστημένης Ἑλλάδας πίστευαν πῶς αὐτὴ ἡ ἀνάσταση τότε μονάχα θὰ γίνει, ὅταν οἱ Ἕλληνες μάθουν ἀπ' ἔξω καὶ ἀνακατωτὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καὶ κυρίως ὅταν μάθουν καὶ μιλοῦν τὴ γλώσσα ἐκείνων.

Ἔτσι, σ' ἕνα ἄλφαβητάριον τοῦ 1810, ἐκδομένο στὴν Πόλη, ποὺ ὅλο-ὅλο εἶναι 16 σελίδες, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα κουραστικὸ πῖνακα μονοσυλλάβων κ.λ.π. λέξεων, διαβάζομε σὰν κατακλείδα:

«Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.
Διπλοῦν δ' ὄρωσιν οἱ μαθόντες γράμματα.
Μαθημάτων φρόντιζε καὶ μὴ χρημάτων.
Τὰ γὰρ μαθήματα φέρουσι τὰ χρήματα».

Σ' ἓν ἄλλο «Ἑλληνικὸν Ἀλφαβητάριον», ἐκδομένο στὴ Βιέννη τὸ 1816, ὕστερ' ἀπὸ ἓναν πίνακα κι ἐδῶ λέξεων ὅπως: Αἶξ, ἄξ, ἄρς, θρῖξ, ὄψ, ὠψ, κ.λ.π. διαβά-
ζομε μιὰ σειρὰ ἀπὸ προσευχῆς ὅπως: «Ἐξεγερθέντες τοῦ ὕπνου, προσπίπτομέν Σοι,
Ἀγαθέ, καὶ τῶν ἀγγέλων τὸν ὕμνον βοῶμεν Σοι, δυνατέ: Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος εἶ ὁ
Θεός, διὰ τῆς Θεοτόκου. Ἐλέησον ἡμᾶς».

Σ' ἓνα νεότερο Ἀλφαβητάριον τοῦ 1840, ἐκδομένο στὴν Ἐρμούπολη Σύρου,
ὕστερα ἀπὸ ἓναν πίνακα πάλι λέξεων ὅπως: Ἄϊσος, ἄϊδρος, αἶσσω, ἄϊπνος κ.λ.π.
βρίσκομε σὲ στίχους δεκαπεντασύλλαβους ποιήματα γεμάτα συμβουλές, ἠθικὲς δι-
δαχῆς, παραινήσεις, ὅπως αὐτό:

«Προσκύνει, σέβου τὸν Θεὸν καὶ τίμα τοὺς γονεῖς σου καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, ἀ-
γάπα τοὺς ὁμοίους σου...».

Τὸ ἀποπνιχτικὸ αὐτὸ τέλμα ἔρχεται ν' ἀναταράξει ἡ νέα γενιὰ τῶν ποιητῶν —
λογοτεχνῶν, ποὺ παρουσιάστηκε στὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰώνα. Καὶ πρῶτος ἀνά-
μεσὰ τοὺς ὁ τυφλὸς ποιητὴς Ἡλίας Τανταλίδης. Δὲν ἔγραψε εἰδικὰ γιὰ παιδιά. Ἀ-
πλοποίησε ὁμῶς τὴ γλώσσα, τὰ νοήματα, τὴ διατύπωση. Ἐκεῖνος ὁ περίφημος «Γά-
τος» του ποὺ ρυθμίζει τεμπέλικα «στὴ θερμάστραν ἔμπρός» δὲ βρῆκε ἀκόμα τὸν
ὁμοῖό του.

Τὸν Τανταλίδη τὸν ἀκολουθεῖ ὁ Βιζυηνός, ποὺ ὑπῆρξε καὶ μαθητὴς του. Τὰ
«Παιδικὰ τραγούδια» του, ποὺ ξεχώρισε ἀπ' τὴ συλλογὴ του «Βοσπορίδες αὔραι»
καὶ τύπωσε ξεχωριστὰ τὸ 1953 ἢ «Ἐταιρία Θρακικῶν Μελετῶν», ἀποτελοῦν ἓνα
βῆμα πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἀλλά, ὅπως σημειώνει ὁ φίλος λογοτέχνης Δημήτρης Γιάκος,
τὰ ποιήματα αὐτὰ «δὲ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ἔχουν ἀπόλυτα ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ
φανερὰ ἠθοπλαστικὴ, τὴ διδακτικὴ τους πρόθεση». Ὅσοσο τὰ παιδικὰ αὐτὰ τρα-
γούδια τοῦ Βιζυηνοῦ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. Π. Παπαχριστοδούλου, ξεχωρίζουν γιὰ
τὴν ὁμαλή, ἀφελῆ κι ἀπροσποίητη λαϊκὴ γλώσσα τους καὶ γιὰ τὰ μέτρα, τοὺς ρυ-
θμοὺς καὶ τὶς ὁμοιοκαταληξίες τους, ποὺ τὰ καθιστοῦν προσιτὰ, εὐκολονόητα καὶ
εὐκολομνημόνευτα στὰ παιδιά». Κι ἔτσι εἶναι. Ἄν ἐξαιρέση κανεὶς τὰ ποιήματα μὲ
θρησκευτικὸ περιεχόμενο (ἄς μὴν ξεχνοῦμε πὼς ὁ Βιζυηνός ἔζησε τὰ νεανικά του
χρόνια σὰν καλογεροπαίδι, κανονάρχος καὶ ψάλτης) πολλὰ ἀπὸ τ' ἄλλα μιλοῦν κατ'
εὐθείαν στὴν παιδικὴ ψυχὴ, ὅπως τὸ ποίημα γιὰ τὴν «ἀγελάδα» καὶ τὸ «σκύλο».

Ὡραῖο ἐπίσης εἶναι τὸ ποίημά του «Τὸ ναυτόπουλο» ἢ «Ὁ Ἕλλην ναύτης» καὶ
τὸ παιδικὸ διήγημά του «Ὁ Τρομάρας» ποὺ μόλις τελευταῖα βρέθηκε.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Τανταλίδη καὶ τοῦ Βιζυηνοῦ συνέχισε ἓνας μουσικός, ποὺ
ἀπαθανάτιστηκε χάρις ἀκριβῶς στὰ παιδικὰ του τραγούδια, ποὺ ἐξέδωκε τὸ 1884
μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Μοῦσα τῶν παιδῶν» καὶ ποὺ μελοποίησε κι ὁ ἴδιος. Εἶναι ὁ Ἀλέ-
ξανδρος Κατακουζηνός. Στὴ συλλογὴ του αὐτὴ διαβάζομε ποιήματα γεμάτα χάρι
καὶ δροσιά, ὅπως αὐτό:

«Λουλουδίσει ἡ δάφνη κι ἡ πορτοκαλιὰ
εἰς τὸ δάσος ψάλλουν τὰ μικρὰ πουλιά.
Ἵψηλὰ στὸ δέντρον κτίζουν μιὰ φωλιά,
κτίζουν παλατάκι τὰ μικρὰ πουλιά.
Μὲς στὸ παλατάκι, μέσα στὴ φωλιά,
ἦσυχά κοιμοῦνται τὰ μικρὰ πουλιά».

Ὡραῖα ποιήματα ἐπίσης εἶναι ὁ «Δάσκαλος τοῦ ἀηδονιοῦ», τὸ «Ποντικάκι» κι ἡ «Μηλέα» μὲ «τὰ κόκκινα μῆλα» της, πού δημιουργεῖ ἓνα συσχετισμὸ μὲ τὰ ἐγω-κεντρικὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ, στοιχεῖο βασικὸ γιὰ τὴν παιδικὴ ποίηση, πού ἀπο-τείνεται στὴν πρώτη παιδικὴ ἡλικία.

Πέντε χρόνια ἀργότερα (τὸ 1889) ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης, τὸ πρωτοπαλίκαιο αὐτὸ τοῦ δημοτικισμοῦ, τυπώνει τὰ «Τραγουδάκια γιὰ παιδιά», πού εἶναι τὰ πρῶτα παιδικὰ ποιήματα, πού παίρνουν τὰ θέματά τους ἀπ' τὸν κόσμον τοῦ παιδιοῦ, ἀπ' τὰ διαφέροντα καὶ τὰ παιγνίδια του, καὶ πού μὲς στοὺς στίχους τους διοχετεύεται κατάλληλα τὸ τόσο ἀπαραίτητο γιὰ τὸ παιδί χιούμορ, ἢ εὐθυμὴ διάθε-ση, ἢ χαρὰ, τὸ γέλιο. Ἐνθουσιασμένος ὡς κι αὐτὸς ὁ ὑπέρμαχος τῆς καθαρεύου-σας ἀλλὰ σοφώτατος Δημ. Βερναρδάκης τοῦ γράφει: «Τὸ εἶδος, βέβαια, τῆς ποιή-σεως εἰς ὃ ἀνάγονται τὰ «Τραγουδάκια γιὰ παιδιά» εἶναι ἐλαφρὸν ὅπως καὶ παι-γνῶδες οὐδ' ἡ οὐσία τῶν ᾠμάτων ἐξελέγχεται πανταχοῦ ἐξ ἴσου ποιητικὴ, ἀλλ' ἡ στιχουργικὴ καὶ γλωσσικὴ ἐκφορὰ εἶναι πανταχοῦ σχεδὸν ἀρίστη καὶ τοιαύτη ὁποῖαν στεροῦνται ἅπαντες σχεδὸν οἱ σημερινοὶ μας ποιηταί...»

Καὶ λέγοντας «σχεδὸν ἅπαντες» ὁ Βερναρδάκης, ἴσως δὲν ἐξαιροῦσε κι αὐτὸν τὸν Δ. Καμπούρογλου, πού λίγα χρόνια πρὶν (τὸ 1881) εἶχε τυπώσει τοὺς «Μύ-θους καὶ διαλόγους πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνήθων» καὶ πού σὲ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς δὲ λεί-πει ἡ λυρική πνοή, ἡ φυσιολατρία κι ἡ ἀπλότητα. Οὔτε ἀκόμα τὸν Ἀγγελὸ Βλάχο, πού ὀρισμένα ἀπὸ τὰ «Σχολικὰ ᾠματά» του, ἀποδεσμευμένα ἀπ' τὴν ἀσφυκτικὴ περίπτυξη τῆς καθαρεύουσας, ὑψώνονται σὲ τόνους χαρούμενους, δροσάτους, παι-δικούς, ὅπως τὸ περίφημον «Ἀηδόνι» του.

Μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ μιὰν ἐκρηξὴ ἀνακούφισης θὰ ἐκφραστεῖ γιὰ τὰ ποιήματα αὐτὰ τοῦ Πάλλη κι ὁ Παλαμᾶς. «Εἶναι τὰ μόνα παιδικὰ ποιήματα, γρά-φει, τὰ ὁποῖα ἀπεκτήσαμεν τῆς προκοπῆς».

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαριτωμένα αὐτὰ ποιήματα τοῦ Πάλλη εἶναι καὶ τὸ ποίημα «Καλημερούδια». Τὸ θέμα του παρμένο ἀπ' ὁμοίό του στ' ἀγγλικά, ἀλλὰ πόσο ὁμορ-φα ζωντανεμένο!

Μὲ τί καμάρι περπατεῖ
τὴν κούκλα της κρατώντας
καὶ μ' ἓνα σπάγγο τὸ γατὶ
ξοπίσω της τραβώντας!

Κοντὰ στὴν πόρτα σταματᾷ
πρὶν πάει πιὸ παραπέρα
καὶ τὰ πουλιά της χαιρετᾷ
μὲ μιά της καλημέρα.

«Καλημερούδια σας, πουλιά,
καλημερούδια, χήνα...
Τὴν κούκλα λέν Τριανταφυλλιά
καὶ τὸ γατὶ Ψιψίνα.

Κι ἂν μὲ ρωτᾶτε καὶ γιὰ ποῦ
νωρὶς τί τάχα βγῆκα,
πάω νὰ προφτάσω τὸν παπποῦ
πού μὲ φιλεύει σύκα!...

Τὸ 1904 κυκλοφοροῦν «Τὰ πρῶτα βήματα» τοῦ Ἰ. Πολέμη. Πολλὰ ἀπὸ

τά τραγούδια τῆς συλλογῆς αὐτῆς κέρδισαν τὰ παιδιά μὲ τὴν ανεπιτήδευτη ἀπλότητά τους. Ὅρισμένα μάλιστα, μελοποιημένα ἀπ' τὸ μουσουργὸ Γ. Χωραφᾶ κι ἀπὸ ἄλλους ἀργότερα, δὲν ἔπαιψαν νὰ τραγουδιοῦνται ἀκόμα ἀπὸ τὰ ἑλληνόπουλα. Σημειώνουμε τὸ «Τρυγόνι», «Τὸ χωριό», τὴ μελωδικότατη «Πρωτομαγιά», τὴν «Κυψέλη», τὸν «Καπνό», τὸν ὄμορφο, κεφάλτα, παιδαγωγικὸ διάλογο: «Τ ζ ί τ ζ ι κ α ς κ α ἰ μ ε ρ μ ῆ γ κ ι».

Τὸ 1916 ὁ Γιάννης Περγιαλίτης μᾶς δίνει μιὰ σειρά ἀπὸ ἔμμετρος «Παιδαγωγικοὺς μύθους», ἄλλους πρωτότυπους κι ἄλλους σὲ μετάφραση ἀπ' τὸν Αἴσωπο, τὸν Ἰβάν Κριλώφ κ.ἄ. Ἔργασία καλὴ, φροντισμένη, στίχος καλοδοσιμὸς κι οἱ μῦθοι παιδαγωγικότατοι, ὅπως εὐνοϊκὰ ἐκφράστηκαν γι' αὐτοὺς ἀρκετοὶ παιδαγωγοί.

Μὰ ἐκεῖνος ποὺ ἀνέβασε ποιοτικὰ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία, ποὺ ἔδωσε στὸν παιδικὸ στίχο ὅλη τὴ χάρη, τὴ δροσιά, τὴ ζωντάνια καὶ τὴν ἀπλότητα, ποὺ χρειάζεται ἡ παιδικὴ ψυχὴ, γιὰ νὰ φτερουγίσῃ ἀπὸ χαρὰ καὶ νὰ σκιρτήσῃ ἀπὸ ἀθῶες, εὐγενικὲς συγκινήσεις, εἶναι ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου. «Χρειάζεται πάντα ἓνα μεγαλεῖο ψυχῆς — δῶρο τοῦ Θεοῦ —, γράφει ὁ Στέλιος Σπεράντσας, γιὰ νὰ μπορεῖ ἓνας συγγραφέας, πραγματικὰ ἄγνος, νὰ κατεβαίνει ἀπ' τὸ ὕψος τῆς σοφίας του καὶ τῆς ὀριμότητάς του στὰ χαρούμενα χρόνια τῶν παιδιῶν μὲ τὸ αἶθριο τριανταφυλλένιο χαμόγελο. . . Γι' αὐτὸ καὶ πολὺ σπάνιοι εἶναι οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι, ποὺ μποροῦν νὰ γράψουν μιὰ ὑποφερτὴ σελίδα γιὰ παιδιά».

Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου εἶχε αὐτὸ τὸ χάρισμα, αὐτὸ τὸ ὑπέροχο «θεῖο δῶρο». Τὸ 1920 κυκλοφορεῖ μιὰ συλλογὴ παιδικῶν ποιημάτων μὲ τὸν τίτλο «Χελιδόνια». Αὐτὰ τὰ «Χελιδόνια» του ἔφεραν μὲ τὸ χαρούμενο, ἀπλό, ἀρμονικὸ κελάδημά τους ἓνα ἐλπιδοφόρο μήνυμα στὴ νεοελληνικὴ παιδικὴ λογοτεχνία, ποὺ τὴν ἀνέβαζαν σ' ἀξιοζήλευτη ὀριμότητα. Ἀποτέλεσαν τὸ μέτρο, μὲ τὸ ὁποῖο θὰ κρίνεται πιά κάθε μεταγενέστερη ἀπόπειρα στὸν τομέα τῆς παιδικῆς ποίησης. Ὑπῆρξαν ἡ «εὐτυχὴς ὥρα» στὴν παιδικὴ λογοτεχνία.

Τί νὰ πρωτοδιαλέξῃ κανεὶς ἀπ' αὐτὴ τὴν πανέμορφη ἀνθοδέσμη! Θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ παραθέσει ὅλα. Γιατὶ καθένα τους ἔχει καὶ τὴ δική του χάρη καὶ κανένα τους δὲν εἶναι κατώτερο ἀπὸ τ' ἄλλα. Ἄλλοῦ βλέπει κανεὶς νὰ ξεχωρίζῃ ἡ σπαρταριστὴ, λαμπρὴ περιγραφή, ἄλλοῦ ἡ λυρική διάθεση, σ' ἄλλα νὰ ξεχειλίζῃ ἡ εὐθυμία, ἡ χαρὰ, ἡ ὑποβλητικότητα, ἡ μαγεία τῆς μορφῆς, τὸ παιγνίδισμα τοῦ στίχου.

Μὰ δὲ στάθηκε μόνο ἓνας μέγας, ἓνας ἐμπνευσμένος τεχνίτης τοῦ παιδικοῦ στίχου ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου. Δούλεψε μὲ τὴν ἴδια θέρημῃ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἴδια ἐπιτυχία καὶ τὸν πεζὸ λόγο. Καὶ μὲ τὴν συνεργασία τῶν Δ. Ἀνδρεάδη, Ἀλ. Δελμούζου, Παύλου Νιρβάνα καὶ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, χάρισε τὸ 1918 στὰ ἑλληνόπουλα ἓν' ἀπαράμιλλο διαμάντι τῆς παιδικῆς πεζογραφίας, τὸ περίφημο ἀναγνωστικὸ τῆς Γ' Δημοτικοῦ, τὰ «Ψηλὰ βουνά». Ἀπὸ τίς γνώμες, ποὺ διατυπώθηκαν γιὰ τὸ ὑπέροχο αὐτὸ ἀναγνωστικὸ, σημειώνω τίς παρακάτω:

«Εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία, ποὺ ξυπνοῦν τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς κάνουν μεγάλους» (Σ. Σπεράντσας). «Τὰ Ψηλὰ βουνά ἀποτελοῦν σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀναγνωστικοῦ». «Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς παγκοσμίου παιδικῆς λογοτεχνίας», κ. ἄ.

Κι ὁμως τὸ ἔξοχο αὐτὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα, ἀπὸ τυφλὸ κι ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν ἀνωτερότητα ἐνὸς ἐπιστήμονα φανατισμό, βρέθηκε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἀνώτατους πνευματικὸς λειτουργοὺς (ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους κι ὁ τότε καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν Ν. Ἐξαρχόπουλος) νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ «χυδαῖον, ταπεινὸν καὶ ἀγοραῖον», ὅτι μ' αὐτὸ «διαφθείρεται τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν παιδιῶν» κ.ἄ. καὶ πρότεινε: αὐτὸ κι ὅσα ἄλλα ἦσαν γραμμένα στὴ δημοτικὴ «Νὰ ἐκβληθῶσι πάραυτα ἐκ τῶν σχολείων καὶ καῶσι. . . ὡς ἔργα ψεύδους καὶ κακοβούλου προθέσεως». Καὶ τὸ μοναδικὸ αὐτὸ στὴν ἱστορία τοῦ ἑλ-

ληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου παραδόθηκε στὴ φωτιὰ στὴν πλατεία Συντάγματος, γιὰ νὰ ξαναζωντανέψουν ἔτσι καὶ στὸν τόπο μας σκηνές ἀπ' τὴν Ἱερὴ Ἐξέταση. Μὰ τὸ πνεῦμα δὲν καίγεται, γιὰτ' εἶναι τὸ ἴδιο ἢ ἱερὴ φλόγα ποὺ φύσηξε μὲς στὸν ἄνθρωπο ὁ Δημιουργός. Τὰ «Ψηλὰ βουνὰ» ξαναγύρισαν θριαμβευτικὰ μὲς στὰ σχολεῖα κι ἐκδόθηκαν ἐπανειλημμένα καὶ θὰ ζοῦν ὅσο θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ὅσο θὰ ζοῦν Ἑλληνόπουλα, διψασμένα γιὰ μάθηση καὶ χαρὰ, γιὰ ν' ἀληθεύει ἔτσι κι ὁ Παλαμικός στίχος:

«Ἀναβε φωτιές, καλόγερε,
κάψε, κάψε, στὰ χαμένα καῖς
ἀπ' τὴ στάχτη τῆς φωτιᾶς σου
τῆς Ἰδέας ὁ χρυσαῖτός
τὶς φτεροῦγες του τεντώνει πὸ πλατιές
πρὸς τὰ ὕψη, πρὸς τὸ φῶς».

Πάνω στ' ἀχνάρια τοῦ παιδικοῦ στίχου τοῦ Ζ. Παπαντωνίου ὄδευσε ὁ γιατρός καὶ λογοτέχνης Στέλιος Σπεράντσας. Τὰ ποιήματα τοῦ Σπεράντσα ἔχουν λεπτότητα καὶ χάρη κι ἀναφέρονται κυρίως στὴ σχολικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ. Σὲ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὸ φυσιολογικὸ στοιχεῖο δίνεται σ' ὠραιότατες εἰκόνες, ὅπως στὸ ὄραϊο τοῦ ποίημα τὸ «Φθινόπωρο».

Ἐξίσου σημαντικὴ κι ἀνάλογη σ' ἐξέλιξη μὲ τὴν παιδικὴ ποίηση ὑπῆρξε στὸν τόπο μας κι ἡ παιδικὴ πεζογραφία. Θ' ἀναφέρουμε ἐδῶ τὴ σημαντικὴ προσφορὰ τοῦ Πέτρου Πικροῦ μὲ τὰ ὠραιότατα βιβλία του: «Ἱστορίες τῆς Φροσούλας», «Ὁ πιτσιρικός κι ἡ παρέα του», «Πετάει—πετάει ὁ ἄνθρωπος», «Ἀπ' τὸν κόσμο ποὺ φεύγει στὸν κόσμο ποὺ ἔρχεται» καὶ «Μίκυ—Μάους καὶ Καραγκιόζης». Ὁ Πικρὸς εἶν' ἓνα σπάνιο ταλέντο. Τὰ πεζὰ του αὐτὰ ἔχουν νεῦρο, κίνηση, σπαρταριστὴ περιγραφή κι ἓνα χιοῦμορ, ποὺ σπάνια βρίσκει κανεὶς σὲ παιδικὸ βιβλίο.

Ὅχι λίγο δούλεψε γιὰ τὰ παιδιά κι ὁ Γρηγ. Ξενόπουλος. Ὁλόκληρες δεκαετίες μὲς ἀπ' τὶς σελίδες τῆς «Διάπλασης τῶν παιδῶν» καθοδηγοῦσε τοὺς μικροὺς του φίλους, ἀναδείχνοντας πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς, ὅπως τὸν Τέλλο Ἄγρα, καὶ γράφοντας γιὰ χάρη τους τὰ ὠραῖα βιβλία του: «Ἡ ἀδερφοῦλα μου», «Ὁ μπέμπης ἀρχιλήσταρχος» καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ παιδικὰ θεατρικὰ ἔργα.

Ὁ Ξενόπουλος ἀγάπησε, ὅσο λίγοι, τὸ παιδὶ καὶ μπῆκε μὲς στὴν ἐντελῶς ιδιώτυπη ψυχολογία του. Φτάνει νὰ ρίξει κανεὶς μιὰ ματιὰ στοὺς τρεῖς ἀρκετὰ ὀγκώδεις τόμους τοῦ «Παιδικοῦ θεάτρου» του, γιὰ νὰ διαπιστώσει μὲ πόση ἀγάπη, μὲ πόση σύνεση ἀλλὰ καὶ μὲ πόση γνώση δουλεύει τὰ θέματα τὰ παρμένα ἀπ' τὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ, μὲ πόση λεπτότητα σατιρίζει τὶς ἀδυναμίες του, μὲ πόση εὐαισθησία πλάθει τοὺς παιδικοὺς τύπους, ποὺ ἀνεβάζει στὴ σκηνή.

Ἄλλὰ τὸ παιδικὸ θέατρο, τὸ πιὸ δύσκολο καὶ μὲ τὸ μεγαλύτερο προβληματισμὸ λογοτεχνικὸ αὐτὸ εἶδος, δουλεύτηκε κι ἀπὸ ἄλλους λογοτέχνες ὅπως τὸν Π. Χάρη, σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μονόπρακτα στὸ βιβλίο «Ἑλληνικὴ παιδικὴ σκηνή», τὸ Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλο, ποὺ ἔδωσε (μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Π. Χάρη) τὸ βιβλίο «Διάλογοι καὶ ποιήματα γιὰ παιδιά» κ.ἄ.

Ἡ σχολικὴ πράξη μὲ τὶς διάφορες ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις της (28 Ὀκτωβρίου, Χριστούγεννα, 25 Μαρτίου, Ἐξετάσεις κ.λ.π.), φέρνει συχνὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς σὲ δύσκολη θέση καὶ τοὺς ἀναγκάζει σὲ θεατρικοὺς αὐτοσχεδιασμούς. Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη κι αὐτὸ τὸ κενὸ θέλοντας νὰ καλύψουμε, ἔχομε δώσει κι ἐμεῖς, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐργασίες μας στὸν τομέα τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας ὅπως τὶς: «Ἱστορίες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα», «Μύθοι καὶ ἱστορίες γιὰ

τὰ ζῶα», «Ἱστορίες καὶ θρύλοι γιὰ τ' ἀγρίμια, Ὀδυσσεύας», «Στὴ χώρα τῶν θεῶν καὶ τῶν γιγάντων», «Οἱ θεοὶ στὴ γῆ» κ.ἄ. μιὰ σειρά ἀπὸ παιδικὰ θεατρικὰ ἔργα, ὅπως: «Ὁ Παπαφλέσσας στὸ Μανιάκι», «Ὁ Λεωνίδας τοῦ 21», «Σύγχρονο παιδικὸ θέατρο», «Θησαυρὸς σχολικῶν ἑορτῶν» κ.ἄ.

Στὸν τομέα αὐτὸν ἀξιόλογη εἶναι ἡ προσφορὰ τῆς Εὐφροσύνης Λόντου — Δημητρακοπούλου καθὼς κι οἱ ἀνάλογες ἐργασίες τῆς Ἰωάννας Μπουκουβάλα — Ἀναγνώστου, τῆς Σοφίας Μαυροειδῆ — Παπαδάκη, τοῦ Βασίλη Ρῶτα μὲ τὸ θαυμάσιο «Νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγγι» καὶ τοὺς «Γραμματιζοῦμενους», τοῦ Κωστῆ Βελμύρα κ.ἄ.

Καὶ γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε στὸ παιδικὸ διήγημα καὶ μυθιστόρημα, πρέπει νὰ σταθοῦμε στὴ σημαντικὴ σὲ ὄγκο ἀλλὰ καὶ ποιότητα ἐργασία τῆς Πηνελόπης Δέλτα. Τὰ θαυμάσια βιβλία τῆς «Τὰ μυστικά τοῦ βάλτου», «Ἰὰ τὴν Πατρίδα», «Τὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου», «Ἡ καρδιά τῆς Βασιλοπούλας», «Ἱστορία τοῦ Χριστοῦ» κ. ἄ. πλούτισαν τὴν ἑλληνικὴ παιδικὴ λογοτεχνία μ' ἔργα μεγάλης εὐαισθησίας, ζωντάνεψαν ἀγῶνες καὶ θρόνους, ἀνάπλασαν τὸ καθαρὸ ἱστορικὸ ὕλικὸ καὶ τῶσαν σὲ εἰκόνες λαμπρές.

Μὲ τὸ παιδί, κ' ὄχι μόνον σὰ λογοτέχνης ἀλλὰ καὶ σὰν παιδαγωγός, ἀσχολήθηκε κι ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης. Γιὰ 15 χρόνια ὑπῆρξε ἀρχισυντάκτης στὸ παιδικὸ περιοδικὸ «Διάπλασις τῶν παιδῶν». Θέλει νὰ δώσει στὸ παιδί, πὺν τόσο ἀγάπησε, μιὰ τροφὴ πνευματικὴ, πὺν νὰ τὸ ἐξυψώνει ἠθικά, πὺν νὰ κάνει τὸν ἐσωτερικὸ τοῦ κόσμου πλούσιον σ' εὐγενικὰ αἰσθήματα. Γράφει τὰ βιβλία: «Παιδικὴ χαρὰ», «Παιδικὰ διηγήματα», «Ἱστορίες» κ. ἄ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτοὶ οἱ φίλοι τῶν παιδιῶν. Μιὰ σειρά ἀπὸ ἐκλεκτοὺς λογοτέχνες φιλοδόξησαν τὴν εὐγενῆ φιλοδοξία καὶ φιλοδοξοῦν καὶ δουλεύουν, γιὰ νὰ προσφέρουν στὰ Ἑλληνόπουλα τὴ γοητεία καὶ τὴ χαρὰ, τὴ μόρφωση καὶ τὴν ψυχαγωγία, τὸ ὡραῖο παιδικὸ βιβλίον καὶ τὸ ὡραῖο μορφωτικὸ θέαμα.

Θ' ἀναφέρουμε τὴ μεγάλη σ' ἔκταση προσπάθεια τῆς Ἀντιγόνης Μεταξᾶ, πὺν περιλαμβάνει ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο κατάλογο ἔργων, κυρίως γιὰ τὴν πρώτη παιδικὴ ἡλικία. Τὴν προσφορὰ τῆς Γαλάτειας Καζαντζάκη μὲ τὰ: «Ἡ πατρίδα μας καὶ ὁ ἄλλος κόσμος», «Ἡ καλὴ μητερούλα», «Ἡ Ἐλενίτσα στὴν ἐξοχή», «Οἱ διακοπὲς τοῦ Κωστάκη», «Ἱστορίες ζώων» κ. ἄ. Τοῦ Β. Ρῶτα μὲ «Τὸ παραμῦθι τῆς ἀνέμης», τῆς Ξένης Κερασιώτη μὲ τὰ «Χριστουγεννιάτικα παιδικὰ διηγήματα», τῆς Δώρας Μοάτσου — Βάρναλη μὲ τὰ «Τραγούδια γιὰ παιδιά», τῆς Γαλάτειας Σαράντη μὲ τὸ βιβλίον «Τὸν καιρὸ τοῦ Π. Μελά», τοῦ Τάκη Λάππα μὲ τὸν «Ἀητὸ τοῦ Σουλιοῦ» κ. ἄ. τοῦ Τίλου Αἰνεῖα μὲ τὶς συλλογὲς τῶν Ἑλληνικῶν παραμυθιῶν γιὰ παιδιά, τοῦ Στρ. Μυριβήλη μὲ τὸν ἔξοχο «Ἀργοναύτη», τοῦ Χρ. Κουλούρη μὲ τὸ «Θρύλον τοῦ Αἰγαίου», τῆς Ἀλκῆς Γουλιμῆ μὲ τὸ «Κόκκινον σπῆτι» κ. ἄ. τοῦ Μ. Στασινόπουλου μὲ τὰ ποιήματά του «Ἀρμονία» κ. ἄ. καθὼς καὶ τὶς φροντισμένες ἐργασίες τῶν Δημήτρη Γιάκου καὶ Ἀλκῆ Τροπαιάτη (συγκέντρωση καὶ παρουσίαση τοῦ σκόρπιου ἑλληνικοῦ παιδικοῦ διηγήματος καθὼς καὶ πρωτότυπη ἐργασία, ὅπως: Δημήτρη Γιάκου: «Δέκα ἄνθρωποι», «Στὴ χώρα τοῦ Μύθου», «Ἐθνικοὶ Εὐεργέτες» κ. ἄ., Ἀλκῆ Τροπαιάτη: «Τὸ Κρυφὸ Σχολειό», «Τὸ κάστρο τῆς κυρᾶς» κ. ἄ., τῆς Κ. Βενιζέλου — Σφαέλου, τῆς Τασίας Καλογρίδου (παραμύθια κυρίως), τοῦ Νέστ. Μάτσα καὶ πλῆθος ἄλλων.

Ἐξ ἄλλου πολλοὶ λογοτέχνες, ἐνῶ δὲν εἶχαν τὴν πρόθεση νὰ γράψουν γιὰ παιδιά, ἐν τούτοις ὁρισμένα ἀπὸ τὰ ἔργα τους θὰ μπορούσαν χάρι στὴν ἀπλότητα τοῦ

ύφους τους ή την παιδικότητα του θέματός τους να πάρουν μια ξεχωριστή θέση σε μια βιβλιοθήκη για παιδιά. Αναφέρομε τα ωραία ποιήματα του Δροσίνη, του ποιητή, πού, όπως έλεγε ο ίδιος, δούλεψε «τά ταπεινά κι απορριμμένα», του Τέλλου Ἄγρα, του Γεωργ. Ἀθάνια κι αὐτοῦ ἀκόμα του Παλαμᾶ, του Γιάννη Βλαχογιάννη. Ἐνα μάλιστα ἀπ' τὰ διηγήματα του Βλαχογιάννη, εκείνη ἡ ἔξοχη «Πεταλούδα» του, μέ μια μικρή προσαρμογή, θά μπορούσε ν' ἀποτελέσει ἕνα ἀπ' τὰ ωραιότερα παιδικὰ διηγήματα. Ὅχι μόνο ἔχει ρυθμό, όπως ὅλα σχεδόν τὰ διηγήματα του ραιψωδοῦ αὐτοῦ τῆς Σουλιώτικης λεβεντιάς, ἀλλά κι ἐσωτερική ὁμοιοκαταληξία.

Ἀπ' τὸ συνοπτικὸ τοῦτο κατάλογο τῶν λογοτεχνῶν, πού ἔγραψαν για παιδιά, ἀσφαλῶς πολλοὶ ἔχουν παραλειφθεῖ τόσο ἀπ' τοὺς παλιούς ὅσο κι ἀπ' τοὺς νεότερους. Σ' ἕνα σκίτσο τονίζονται τὰ σπουδαιότερα σημεῖα ἢ ὀρισμένα μόνο και πολλές λεπτομέρειες ἀφήνεται νὰ τίς συμπληρώσει μέ τὴ φαντασία ἢ τὴ μελέτη του ὁ φιλότεχνος. Κι ἡ ἐργασία αὐτή δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἕνα σκιτσάρισμα ἀρκετὰ γενικὸ τῶν προβλημάτων, πού ἀναφέρονται στὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας στὸν τόπο μας. Για κάθε λογοτεχνικὸ εἶδος (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα, παιδικὸ θέατρο, κουκλοθέατρο) θά χρειάζοταν μιὰ ξεχωριστὴ μελέτη.

Ἡ παιδικὴ λογοτεχνία κι ὁ ὑλικὸς φορέας τῆς τὸ παιδικὸ βιβλίο παρουσιάζουν σήμερα μιὰ πολύπλευρη προβληματικότητα.

Ἐνα ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτὰ παρουσιάζει ὁ κριτικὸς και λογοτέχνης κ. Πέτρος Χάρης ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Νέα Ἔστια» τῆς 15-5-63. Εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς προσαρμογῆς τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας και τοῦ παιδικοῦ βιβλίου «στὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς». Γιατί, όπως λέει ὁ ἴδιος, τὸ ἑλληνικὸ παιδικὸ βιβλίο παρ' ὅλες τίς «σημαντικὲς προόδους στὴν ἐμφάνισή του (εἰκονογράφηση, τύπωμα, χαρτί, βιβλιοδεσία) «μένει πίσω ἀπὸ τὴ φαντασία τοῦ παιδιοῦ τῆς ἐποχῆς μας, πού μόνο ἕνας σημερινὸς Ἰούλιος Βέρν θά κατορθώσει νὰ τὴν ἐρεθίσει και νὰ τὴν ξεπεράσει».

Μὰ ἡ θελίωση κι ἀνύψωση τοῦ παιδικοῦ βιβλίου ἀπὸ ἀποψη περιεχομένου κι ἡ προσαρμογὴ του στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ἡ ἀνταπόκρισή του στὶς ἀυξημένες ἀπαιτήσεις τῆς φαντασίας τοῦ παιδιοῦ τῆς ἐποχῆς μας, πού τὴν ἔχει ἀναπτύξει ὁ κινηματογράφος και τὴν ἔχει ἐξάψει νοσηρὰ τὸ λαθραῖο εἰκονογραφημένο ἔντυπο (κόμικς, μάσκα, μικρὸς ἥρωας κ.λ.π.), θά μπορούσε ὀπωσδήποτε νὰ πραγματοποιηθεῖ. Ἀλλὰ πῶς; Μὲ ὀργάνωση, μέ συνεργασία παιδαγωγῶν και λογοτεχνῶν και τέλος μέ παρακίνηση.

Ἡ ὀργάνωση πρέπει ν' ἀναφέρεται σ' ἕνα μακρόπνοο πρόγραμμα, σὲ μιὰ μελέτη τῶν δεδομένων τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ και τῶν δεδομένων τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς πραγματικότητας, τῶν θησαυρῶν τῆς Ἱστορίας, Μυθολογίας και Λαογραφίας τοῦ λαοῦ μας και τῶν προοπτικῶν πού ξανοίγουν μπροστὰ μας οἱ τεράστιες κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης και τῆς τεχνικῆς.

Ἡ συνεργασία τῶν ἐκπαιδευτικῶν, λογοτεχνῶν και καλλιτεχνῶν τότε μόνο θ' ἀποδώσει, ὅταν οἱ ἐκπαιδευτικοί, πού θ' ἀναλάβουν μιὰ τόσο μεγάλης σημασίας ἀποστολή, βλέπουν τὸ παιδικὸ βιβλίο ὄχι μόνο μέ τὰ μάτια τοῦ δασκάλου ἀλλὰ και τοῦ ποιητῆ κι ὅταν ἀτενίζουν μακριὰ και δὲν ἔχουν «ἀλυσσοδέσει τὸν νοῦν τους μέ ὄσες περισπωμένες ἐγράφησαν ἀπὸ τὴν ἐφεύρεση τῆς ὀρθογραφίας ἔως τώρα», όπως λέει ὁ Σολωμός. Κι ὅταν οἱ λογοτέχνες κι οἱ καλλιτέχνες ἀναδιπλώσουν τὰ φτερά τους και σκύψουν ν' ἀκούσουν τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς τῶν μικρῶν ἀθῶων φίλων τους σὰν παιδαγωγοὶ και σὰν πατέρες.

Ὅσο για τὰ κίνητρα, πάντα πρέπει νὰ ὑπάρχουν. Οἱ λογοτέχνες κι οἱ καλλιτέχνες, πού δουλεύουν για νὰ πλάσουν τὴ νέα γενιά, δὲν πρέπει νὰ καταντᾶ νὰ πουλοῦν τὴν πολύτιμη, τὴν ἐθνικῆς σημασίας ἐργασία τους ἀντὶ «πινακίου φακῆς».

Μιὰν ἀξιόλογη προσπάθεια στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔχει ἀναλάβει τελευταῖα ἡ «Γυναικεῖα Λογοτεχνικὴ Συντροφιά», προκηρύσσοντας κάθε χρόνο διαγωνισμὸ παιδι-

κοῦ ποιήματος, διηγήματος, νουβέλας καὶ μυθιστορήματος. Χάρη στὴν ἀληθινὰ ἀξιέπαινη τούτη προσπάθεια εἶδαν τὸ φῶς ἀξιόλογα παιδικὰ λογοτεχνήματα.

Ἡ «Γ. Λ. Σ.» ποὺ ἄρχισε νὰ ἐργάζεται πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἀπ' τὸ 1958, ἔχει βραβεύσει ἴσαμε σήμερα πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, ὅπως: Ποίηση: Γ. Κρόκου «Παιδικοὶ παλμοί», Χάρη Σακελλαρίου: Χαρούμενες φωνές», Τάση Παπαδόπουλου «Τῆς ἀνέμεσης», Στέλλας Καρυτινοῦ «Φτεροῦγες». Μυθιστορήματα: Γιάννη Βράχα «Ἐκεῖ ποὺ φωλιάζουν οἱ ἀετοί», Πην. Μαξίμου «Ἀληθινὸ παραμύθι», Γαλ. Γρηγοριάδου «Ὁ μικρὸς μπουρλοτιέρης». Διηγήματα — νουβέλλες: Πιπ. Τσιμκάλη «Ὁ χαρταετός», «Ἡ κόκκινη ὀμπρέλλα», Γ. Κρόκου «Ἡ μεγάλη ἱστορία», Δέσπως Καρβέλη «Τὸ πανηγύρι τῆς λευτεριάς», Χάρη Σακελλαρίου «Τὸ θεριὸ ποὺ μέρωσε» καὶ «Ὁ φίλος μου ὁ Ταρζάν» κ. ἄ.

Τόσο ἡ «Γ. Λ. Σ.» (μὲ ἐπικεφαλῆς τὶς ἀκούραστες Τατιάνα Σταύρου καὶ Ρένα Καραθαίου), ὅσο καὶ οἱ χορηγοὶ καὶ ἀθλοθέτες, ἄς εἶναι βέβαιοι ὅτι ἐπιτελοῦν ἓνα ἔργο ὑψηλό, τὸ ὁποῖο ὄχι μόνον πρέπει νὰ βρεῖ μιμητὲς ἀλλὰ καὶ ἐπίσημη κρατικὴ συνέχεια. Γιατὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀγωγῆς τῶν ἐλληνόπουλων εἶναι ζήτημα πανεθνικὸ καὶ τὸν κύριο λόγο πρέπει νὰ 'χει πάντα ἡ Πολιτεία.

Ἐξ ἄλλου ἡ βελτίωση σ' ἐμφάνιση κ.λ.π. τοῦ παιδικοῦ βιβλίου δημιουργεῖ καὶ ἓνα ἄλλο πρόβλημα: τὸ δυσπρόσιτο τοῦ βιβλίου γιὰ τὰ παιδιά τῶν ἀποροτέρων τάξεων. Ἀπὸ μίαν ἔρευνα, ποὺ ἔχω ὑπ' ὄψη μου, προκύπτει ὅτι τὰ 83% τῶν παιδιῶν δὲ μποροῦν ν' ἀγοράσουν τὸ λογοτεχνικὸ παιδικὸ βιβλίο. Τὸ ποσοστὸ εἶναι καταθλιπτικὰ μεγάλο καὶ ἡ Πολιτεία πρέπει ν' ἀντιμετωπίσει τὸ ζήτημα μὲ ὄλη τὴ σοβαρότητα ποὺ ἐπιβάλλουν τὰ πράγματα.

Μαζὶ μὲ τὸ παιδικὸ βιβλίο εἶναι καὶ τὸ παιδικὸ θέαμα. Τὸ παιδικὸ θέατρο, ὁ παιδικὸς κινηματογράφος, οἱ μαριονέτες, τὸ κουνελόθεατρο. Ποιὸς δημιουργεῖ, ποιὸς ἐποπτεύει, ποιὸς καθοδηγεῖ, ποιὸς χορηγεῖ τὸ παιδικὸ θέατρο στὸν τόπο μας;

Κι ὁ παιδικὸς κινηματογράφος; Ποῦ εἶναι τὰ παιδικὰ κινηματογραφικὰ ἔργα μὲ θέματα ἀπ' τὴν ἀνεξάντλητη ἱστορία καὶ τὴ μυθολογία τοῦ ἔθνους μας, ἀπ' τὴν ἐλληνικὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ, τὶς κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης; Ποῦ εἶναι οἱ εἰδικὲς αἴθουσες προβολῆς ἔργων γιὰ παιδιά; Ποῦ εἶναι ἡ καθοδήγηση, ἡ ἐποπτεία γιὰ παραγωγή καὶ προβολὴ τέτοιων ἔργων;

Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ ἄλλα παιδικὰ θεάματα. Ὅσο γιὰ τὸ ραδιόφωνο, αὐτὸ τὸ μαγικὸ κουτὶ τῆς Πανδώρας, προβληματίζεται σ' ἀλήθεια κανεὶς ἂν πρέπει νὰ τὸ 'χει στὸ σπίτι του, ἐφ' ὅσον ἔχει παιδιά, προκειμένου νὰ τὰ προφυλάξει ἀπ' τὴν ἐπιδημία τοῦ μπουζουκιοῦ καὶ νὰ τὰ κρατήσει ψηλά, πάνω ἀπ' τὴ βαριά, ἀποπνικτικὴ ἀτμόσφαιρα, ποὺ ἀναδίδεται ἀπ' τὸν ὀλισθηρὸ βουρκο τῆς διαφθορᾶς, καὶ νὰ τὰ κάνει ν' ἀτενίζουν πρὸς τὶς ψηλὲς κορυφὲς τοῦ πνεύματος μὲ τὰ μάτια ἀγνὰ καὶ ψυχρὲς ἀμόλυντες.

Πολλὰ εἶναι τὰ προβλήματα καὶ οἱ δυσκολίες μεγάλες. Μὰ ὅλα μποροῦν νὰ υπερνικηθοῦν. Ὅταν ὑπάρχει θέληση. Ὅταν ὑπάρχει δραματισμὸς ἑνὸς καλύτερου μέλλοντος, ὅπως τὸ ἀξίζουν τὰ ἐλληνόπουλα. Ὅταν ὑπάρχει ἀγάπη γιὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία, γιὰ τὰ παιδιά τοῦ λαοῦ μας, ποὺ διψοῦν γιὰ χαρὰ καὶ γιὰ μάθηση. Κανένας κόπος καὶ καμιὰ θυσία δὲν εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ ν' ἀντισταθμιστεῖ ἀπ' τὴν ἱκανοποίηση νὰ βλέπει κανεὶς στὰ δροσερὰ προσωπάκια τῶν παιδιῶν ζωγραφισμένη τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ νὰ τὰ κάνει ν' ἀτενίζουν, μ' ὠραῖα καὶ ὑψηλὰ ἰδανικά, ὅλο αἰσιοδοξία, τὸ μέλλον.

